

POSTANOWIENIE

23 września 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Agnieszka Piotrowska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 23 września 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej M.P.

od postanowienia Sądu Okręgowego Warszawa - Praga w Warszawie

z 15 września 2021 r., IV Ca 1562/19,

w sprawie z wniosku M.P.

z udziałem A.P.

o podział majątku wspólnego,

**uchyla zaskarżone postanowienie, znosi postępowanie
apelacyjne poczynwszy od dnia 15 września 2021 r. i przekazuje
sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu
Warszawa - Praga w Warszawie, pozostawiając temu Sądowi
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Grzegorz Misiurek Paweł Grzegorzczak Agnieszka Piotrowska

(K.G.)

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 31 sierpnia 2018 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Północ w Warszawie w pkt I ustalił skład majątku wspólnego wnioskodawczynie M.P. i uczestnika A.P.; w pkt II oddalił wniosek M.P. o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym; w pkt III dokonał podziału majątku wspólnego; w pkt IV ustalił, że uczestnik poczynił nakład z majątku osobistego na majątek wspólny w kwocie 20 000 zł; w pkt V zasądził od wnioskodawczynie na rzecz uczestnika kwotę 19 266,62 zł tytułem dopłaty; w pkt VI zasądził od wnioskodawczynie na rzecz uczestnika kwotę 20 000 zł tytułem zwrotu nakładów uczestnika na majątek wspólny; w pkt VII-IX orzekł o kosztach postępowania.

Dokonawszy ustaleń faktycznych, Sąd Rejonowy uznał, że wniosek o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym był nieuzasadniony. Rozstrzygając o wysokości spłaty w związku z przyznanymi wnioskodawczynie i uczestnikowi składnikami majątku wspólnego, Sąd Rejonowy zważył na wartość tych składników i sposób wyjścia ze współwłasności (art. 212 § 2 i 3 w związku z art. 1035 k.c. w związku z art. 46 oraz art. 43 § 1 k.r.o.). Ustalając wysokość zobowiązania wnioskodawczynie wobec uczestnika, Sąd uwzględnił ponadto wysokość nakładu poczynionego przez uczestnika z majątku osobistego na majątek wspólny.

Na skutek apelacji wnioskodawczynie, Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie, postanowieniem z dnia 15 września 2021 r., zmienił zaskarżone postanowienie w pkt V w ten sposób, że kwotę 19 266,62 zł zastąpił kwotą 924,89 zł (pkt 1); oddalił apelację w pozostałej części (pkt 2) i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt 3).

W ocenie Sądu Okręgowego zasadny okazał się zarzut naruszenia art. 43 § 1 k.r.o. Zdaniem Sądu Okręgowego, nie było bowiem podstaw do przyznania uczestnikowi środków zgromadzonych na jego subkoncie w ZUS bez konieczności rozliczenia ich z wnioskodawczynią. Pozostałe zarzuty apelacji Sąd Okręgowy uznał za nieuzasadnione; podzielił w szczególności stanowisko Sądu Rejonowego, według którego przesłanki ustalenia nierównych udziałów w majątku

wspólnym

(art. 43 § 2 k.r.o.) nie zostały w żaden sposób udowodnione.

Postanowienie Sądu Okręgowego zaskarżyła skargą kasacyjną wnioskodawczyni, zaskarżając orzeczenie w całości i zarzucając naruszenie art. 379 pkt 5 w związku z art. 214 § 1 k.p.c. i w związku z art. 15zzs¹ ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (jedn. tekst: Dz. U. z 2025 r. poz. 764, dalej – „ustawa o Covid”), a także art. 43 § 2 k.r.o.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W zakresie dopuszczalności merytorycznego rozpoznania skargi kasacyjnej ze względu na sposób przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i wyznaczenia kolegiального składu orzekającego należało odwołać się odpowiednio do rozważań poczynionych m.in. w wyrokach Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2025 r., II CSKP 1885/22 i II CSKP 172/24 oraz z dnia 12 września 2025 r., II CSKP 2114/22, które Sąd Najwyższy podziela, nie stwierdzając przeszkód do oceny zasadności podstaw skargi.

W pierwszej kolejności należało rozważyć zarzut nieważności postępowania przed Sądem Okręgowym. Wnioskodawczyni wiązała tę nieważność z faktem zaniechania odroczenia rozprawy apelacyjnej, mimo oczekiwania przez pełnomocnika wnioskodawczyni na łączu internetowym na rozprawę zdalną i zawiadomienia Sądu o niemożności nawiązania połączenia *on-line* (art. 379 pkt 5 w związku z art. 214 § 1 k.p.c. w związku z art. 15zzs¹ ust. 1 ustawy o Covid).

Zgodnie z art. 214 § 1 k.p.c. rozprawa ulega odroczeniu, jeżeli sąd stwierdzi nieprawidłowość w doręczeniu wezwania albo jeżeli nieobecność strony jest wywołana nadzwyczajnym wydarzeniem albo inną znaną sądowi przeszkodą, której nie można przezwyciężyć. Przepis ten ma odpowiednie zastosowanie w trybie nieprocesowym (art. 13 § 2 k.p.c.).

W sytuacji, w której rozprawa odbywa na posiedzeniu prowadzonym przy użyciu urządzeń technicznych, umożliwiających prowadzenie posiedzenia na odległość (art. 151 § 2 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.) (posiedzenie zdalne), przeszkoda taka może wynikać również z niemożności nawiązania zdalnego kontaktu z sądem przy pomocy urządzeń technicznych. Zdalny kontakt z sądem – w aspekcie wewnętrznej jawności postępowania – stanowi odpowiednik fizycznej obecności strony lub jej pełnomocnika i komunikowania się ze składem sędziowskim na sali sądowej, toteż przeszkodę w jego nawiązaniu przy pomocy urządzenia technicznego należy traktować analogicznie jak niemożność uczestnictwa w rozprawie odbywającej się w budynku sądu, spowodowaną niemożnością dotarcia do budynku lub wejścia na salę rozpraw. Podobnie zatem, jak w razie nieobecności strony na sali sądowej, nie każdy przypadek nienawiązania przez stronę zdalnego kontaktu z sądem powinien skutkować odroczeniem rozprawy; chodzi bowiem o takie sytuacje, których przyczyny nie leżą po stronie uczestnika postępowania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 1284/22, a także – odpowiednio – wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2022 r., II CSKP 946/22, OSP 2025, nr 2, poz. 13).

Zgodnie z art. 15z¹ ust. 1 pkt 1 ustawy o Covid w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U poz. 1090) w sprawach rozpoznawanych według przepisów kodeksu postępowania cywilnego rozprawa lub posiedzenie jawne powinny być prowadzone przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających prowadzenie posiedzenia na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku, z tym że osoby w nich uczestniczące, w tym członkowie składu orzekającego, nie muszą przebywać w budynku sądu. Z materiału sprawy wynikało, że zarządzeniem z dnia 21 czerwca 2021 r. wyznaczono termin rozprawy zdalnej na 12 sierpnia 2021 r. na g. 12.00 (k. (...)). Pełnomocnicy stron wskazali adresy poczty elektronicznej w celu doręczenia linku do uczestnictwa w rozprawie (k. (...)) i (...)). W dniu 12 sierpnia 2021 r. pełnomocnik uczestnika złożyła przy pomocy poczty elektronicznej o g. 8.41 wniosek o odroczenie rozprawy w związku z koniecznością opieki nad dzieckiem. Na posiedzeniu zdalnym przeprowadzonym w dniu 12 sierpnia 2021 r., na którym

był obecny pełnomocnik procesowy skarżącej wnioskodawczynie, wiadomość ta została odczytana, a rozprawa została odroczona na 15 września 2021 r., g. 15.00 (k. (...)). Z protokołu posiedzenia zdalnego przeprowadzonego w dniu 15 września 2021 r. wynika, że posiedzenie rozpoczęło o g. 15.00 i zakończono o g. 15.35. Po wywołaniu sprawy z użyciem aplikacji Microsoft Teams w rozprawie zdalnej wziął udział uczestnik z pełnomocniczką, natomiast nie wzięła w niej udział wnioskodawczynie ani jej pełnomocnik, prawidłowo zawiadomiony o terminie. W protokole nie zawarto adnotacji o próbie dołączenia do posiedzenia wnioskodawczynie lub jej pełnomocnika. Na posiedzeniu Sąd postanowił pominąć wnioski dowodowe złożone w apelacji wnioskodawczynie. Protokół został sporządzony wyłącznie pisemnie (k. (...)).

Do skargi kasacyjnej pełnomocnik skarżącej dołączył wydruki komputerowe obrazujące e-maile wysyłane w dniu 15 września 2021 r. o g. 15.03 i g. 15.18, w których pełnomocnik wskazywał na niemożność nawiązania połączenia z Sądem, prosił o aktualny link do rozprawy, a ewentualnie wnioskował o odroczenie rozprawy do czasu, w którym będzie możliwe nawiązanie połączenia, a także e-mail wysłany o g. 15.34, w którym zawarto informację, że od g. 15.00 pełnomocnik skarżącej podejmuje próby połączenia bez odpowiedzi ze strony Sądu i złożono wnioski o odroczenie rozprawy. W świetle przedstawionych wydruków dwa pierwsze maile zostały wysłane na adres (...), z którego wysłano link do posiedzenia zdalnego odbywającego się w dniu 12 sierpnia 2021 r., natomiast ostatni mail na adres (...)1, z którego wysłano link do posiedzenia zdalnego w dniu 15 września 2021 r.

Z informacji uzyskanych przez Sąd Najwyższy z Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie wynikało, że pani A.K., adresatka wiadomości przesłanej na adres (...), przebywała w dacie posiedzenia na urlopie wypoczynkowym, a pani E.S. pełniła funkcję protokolanta na posiedzeniu w dniu 15 września 2021 r. Ze względu na czas retencji logów nie ma możliwości ustalenia, czy wiadomości, które obrazują dołączone do skargi kasacyjnej wydruki, dotarły do adresatów; nie ma też możliwości stwierdzenia, czy w toku posiedzenia zdalnego w dniu 15 września 2021 r. pełnomocnik wnioskodawczynie uzyskał połączenie z Sądem i czy występowały w tym czasie ewentualne trudności techniczne w

zakresie funkcjonowania po stronie Sądu urządzeń umożliwiających przeprowadzenie posiedzeń zdalnych (k. (...)).

W zestawieniu z informacjami uzyskanymi z Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie, a także materiałem sprawy, Sąd Najwyższy nie miał podstaw, aby odmówić wiarygodności wyjaśnieniom pełnomocnika procesowego skarżącej co do niemożności nawiązania połączenia z Sądem, jak również co do podejmowanych przezeń działań w celu poinformowania o tej sytuacji Sądu z wykorzystaniem poczty elektronicznej.

Sąd Najwyższy dostrzegł, że pełnomocnik strony skarżącej nie podjął prób nawiązania kontaktu telefonicznego z Sądem; nie podał również numeru telefonu, który umożliwiałby nawiązanie kontaktu przez protokolanta bądź pracowników Sądu i ustalenie przyczyny nieobecności na posiedzeniu przed jego rozpoczęciem albo po wywołaniu sprawy. Sądowi Najwyższemu wiadome jest z urzędu, że możliwość nawiązania takiego kontaktu nierzadko pozwala zapobiec przeprowadzeniu posiedzenia w nieobecności strony zamierzającej wziąć w nim udział, ale niemogącej nawiązać połączenia z sądem. Uwzględnienia wymagało jednak, że aktualne w dacie odbywania posiedzenia, dostępne na stronie podmiotowej Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie (<https://warszawapraga.so.gov.pl/contentsversions/219/1063>) „*Informacje dot. prowadzenia rozprawy w trybie zdalnym*”, wskazywały jako alternatywną drogę kontaktu z Sądem w razie problemów z połączeniem – obok kontaktu telefonicznego z kierownikiem wydziału – „adres e-mailowy Wydziału”, bez określenia konkretnego adresu poczty elektronicznej. Przy pomocy poczty elektronicznej, z adresów, na które pełnomocnik skarżącej kierował informacje o niemożności nawiązania połączenia, wysyłane były do stron linki umożliwiające uczestnictwo w rozprawie zdalnej. Poczta elektroniczną został ponadto złożony wniosek o odroczenie rozprawy w dniu 12 sierpnia 2021 r., który mimo złożenia go w dniu posiedzenia dotarł do składu orzekającego i okazał się skuteczny. W powołanych wcześniej informacjach, dostępnych na stronie internetowej Sądu, uprzedzono również o możliwości oczekiwania w e-poczekalni aż do chwili wpuszczenia na posiedzenie zdalne przez sędziego, nie precyzując potencjalnego czasu tego oczekiwania.

Niezależnie od tego, należało odnotować, że pełnomocnik skarżącej był obecny na poprzednim posiedzeniu zdalnym, na którym doszło do odroczenia rozprawy na wniosek uczestnika. Z protokołu posiedzenia w dniu 15 września 2021 r. nie wynikało, aby sąd podjął próbę wyjaśnienia, czy brak połączenia pełnomocnika skarżącej nie wynika z przyczyn technicznych. Rozprawa, po której zamknięciu zapadło zaskarżone postanowienie, toczyła się w czasie, w którym posiedzenia zdalne w postępowaniu cywilnym funkcjonowały w warunkach wymuszonych przez konieczność przeciwdziałania zagrożeniu epidemicznemu, przy braku jednolitych standardów technicznych co do aplikacji komputerowych służących kontaktowi z sądem, wymagań technicznych stawianych w związku z tym stronom i ujednoliconych zasad instruowania stron co do sposobu komunikowania się z sądem w razie wystąpienia trudności technicznych z połączeniem. Łatwo o zgodę, że okoliczności te nie sprzyjały łagodzeniu ryzyka problemów uniemożliwiających nawiązanie zdalnego kontaktu między sądem a uczestnikami postępowania, a w razie ich wystąpienia – nie sprzyjały niezwłocznej reakcji pozwalającej na ich usunięcie przed rozpoczęciem lub zakończeniem posiedzenia. Samo zaś posiedzenie trwało krótko i zostało zakończone po 35 minutach od jego rozpoczęcia.

Zasada jawności wewnętrznej postępowania i powiązane z nią prawo do wysłuchania należą do podstawowych gwarancji procesowych składających się na prawo do sądu w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i art. 6 ust. 1 EKPCz. Komunikacja zdalna pozwala na realizację tych gwarancji procesowych w sposób zapewniający bezpośredni dialog z sądem bez potrzeby fizycznej obecności w budynku sądu. Stawia jednak stronom i sądowi wyższe wymagania, wynikające z konieczności posługiwania się urządzeniami technicznymi, umożliwiającymi przekaz obrazu i dźwięku na odległość, które na obecnym etapie rozwoju technicznego są podatne na obiektywne zakłócenia, niezależne tak od stron, jak i sądu. Wyrazem dostrzeżenia tej specyfiki przez ustawodawcę jest *de lege lata* art. 151 § 2 k.p.c., który pozwala na prowadzenie posiedzenia zdalnego, gdy taka postać posiedzenia gwarantuje m.in. pełną ochronę praw procesowych stron.

Nie ma w związku z tym podstaw do przyjmowania w tej materii niekorzystnych dla uczestników postępowania sądowego domniemań co do tego,

po czyjej stronie leżały okoliczności, z których wynika niemożność uzyskania połączenia z sądem. Niedające się usunąć wątpliwości co do charakteru tych przyczyn należało w konsekwencji rozstrzygnąć na korzyść wnioskodawczynie, mając zwłaszcza na względzie okres, w którym odbywało się posiedzenie i trudności związane z prowadzeniem posiedzeń zdalnych w warunkach epidemii (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 2025 r., II USKP 70/24, OSNP 2025, nr 8, poz. 83, w którym wskazano, że w razie odbywania posiedzeń zdalnych konieczne jest przewidzenie na poziomie poszczególnych sądów skutecznych mechanizmów zgłaszania przez strony problemów technicznych z uzyskaniem połączenia, a w ich braku przeprowadzenie rozprawy zdalnej bez udziału strony, która bezskutecznie próbowała połączyć się zdalnie, stanowi podstawę do stwierdzenia nieważności postępowania na podstawie art. 379 pkt 5 k.p.c.; por. też wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 29 lutego 2024 r., II GSK 1252/23).

Przyjmując to stanowisko, Sąd Najwyższy uznał jednak za stosowne ubocznie podkreślić, że od starannego profesjonalnego pełnomocnika można wymagać, aby w razie trudności technicznych z połączeniem internetowym przynajmniej podjął próbę nawiązania kontaktu z sądem nie tylko z wykorzystaniem poczty elektronicznej, lecz również drogą telefoniczną

Przepis art. 214 k.p.c., wskazując na konieczność odroczenia rozprawy, jeżeli nieobecność strony jest wywołana przeszkodą, której nie można przezwyciężyć, zakłada, że przeszkoda ta jest sądowi znana. Jeżeli obiektywna przyczyna nieobecności strony na posiedzeniu nie jest znana sądowi, to trudno zasadnie stawiać sądowi zarzut uchybienia procesowego, które miałyby polegać na nieodroczeniu rozprawy, skoro zasadą jest fakultatywne stawiennictwo stron na posiedzeniu (art. 216 k.p.c. *a contrario*). Abstrahując od tego, czy działania podjęte przez pełnomocnika skarżącej były *in casu* wystarczające do uznania, że Sąd został poinformowany o technicznej przeszkodzie we wzięciu udziału w rozprawie, przeprowadzenie posiedzenia bez udziału strony z przyczyn, które nie pozostają pod jej wpływem, może jednak pociągać za sobą nieważność postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c.), przy czym dotyczy to w szczególności posiedzenia bezpośrednio poprzedzającego wydanie wyroku lub postanowienia orzekającego

co do istoty sprawy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 czerwca 2020 r., V CSK 520/18, OSNC-ZD 2021, nr D, poz. 38, z dnia 3 lutego 2021 r., I PSKP 4/21, OSNP 2021, nr 12, poz. 129, z dnia 11 marca 2022 r., II CSKP 115/22, z dnia 8 listopada 2022 r., II CSKP 946/22, OSP 2025, nr 2, poz. 13 i wskazana tam dalsza judykatura).

Taka też sytuacja miała miejsce w okolicznościach sprawy, w której wydano zaskarżone postanowienie. Posiedzenie odbywające się w dniu 15 września 2021 r. bezpośrednio poprzedzało wydanie zaskarżonego postanowienia, a zarazem było jedynym posiedzeniem jawnym w toku postępowania apelacyjnego. Stanowiło zatem niewątpliwie istotną część tego postępowania, czego nie zmieniał fakt, że wnioskodawczyni miała możliwość zaprezentowania swojego stanowiska w apelacji. Skoro sąd nie zarządził wymiany pism procesowych (art. 205³ § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.), a sprawa nie została skierowana na posiedzenie niejawne, uczestnicy mieli prawo liczyć na to, że będą mogli przedstawić na rozprawie dodatkową argumentację prawną, a w razie potrzeby powołać dodatkowe twierdzenia i dowody, których dopuszczalność na tym etapie postępowania zostanie oceniona przez sąd.

Wziąwszy pod uwagę, że Sąd Apelacyjny oddalił na rozprawie wnioski dowodowe złożone przez skarżącą w apelacji, niemożność wzięcia udziału w rozprawie pozbawiła ponadto wnioskodawczynię możliwości ustnego powołania argumentów mogących przemawiać za uwzględnieniem tych wniosków, a w razie potrzeby złożenia zastrzeżenia na podstawie art. 162 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. Gwarancyjny charakter prawa do wysłuchania, w powiązaniu z brakiem kauzalnego charakteru przyczyn uchylenia orzeczenia wynikających z nieważności postępowania (art. 379 k.p.c.), sprzeciwia się przy tym, z zastrzeżeniem wyjątkowych przypadków, rozważaniu, czy gdyby strona wzięła udział w rozprawie, jej aktywność mogłaby wpłynąć na wynik sprawy (por. – obok powołanego wcześniej orzecznictwa – także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2022 r., II CSKP 492/22, z dnia 6 czerwca 2023 r., II CSKP 1479/22, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 lipca 2019 r., III CZ 17/19, jak również – odpowiednio – wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 29 lutego 2024 r., II GSK 1252/23). W tych okolicznościach sytuacja, w której skarżąca nie miała możliwości

wzięcia udziału w rozprawie, uzasadniała w konsekwencji stwierdzenie, że doszło do pozbawienia jej możliwości obrony praw w postępowaniu apelacyjnym (art. 379 pkt 5 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.).

Uznanie za trafny zarzutu naruszenia art. 379 pkt 5 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. prowadziło do konieczności uchylecia zaskarżonego postanowienia, zniesienia postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu Warszawa-Praga w Warszawie do ponownego rozpoznania, czyniąc zbędną ocenę pozostałych zarzutów kasacyjnych.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

Grzegorz Misiurek

Paweł Grzegorzczak

Agnieszka Piotrowska

(K.G.)

[a.ł]